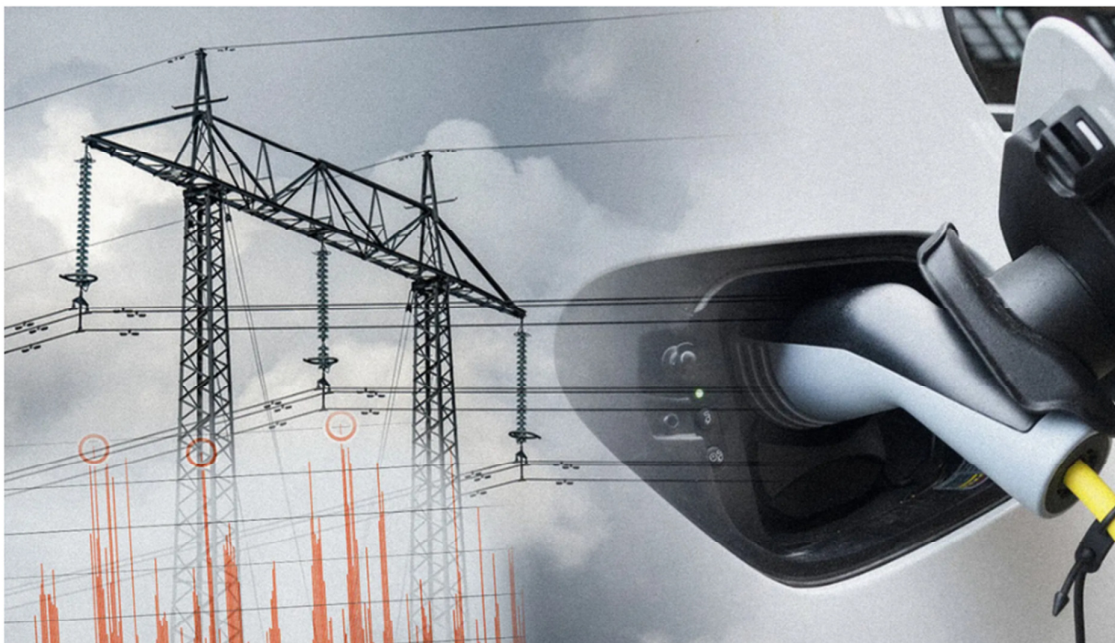

ENERGI

Att ladda elbilen samtidigt som man kör tvätt- och diskmaskinen kan ge höga effekttoppar. TT (montage Ny Teknik)

Ett år med effektagifter: Vinnare och förlorare i Ellevios nät

En halv miljon hushåll i Ellevios nät har levt med effektagifter i ett års tid. De har i genomsnitt kapat sina effekttoppar med tre procent, men det finns både vinnare och förlorare i kundgruppen

Senast den 1 januari 2027 måste Sveriges 170 elnätbolag införa rörliga effektagifter. De ska utformas så att det svider i plånboken för hushåll som använder mycket el vid tidpunkter då nätet är hårt belastat. Den som däremot flyttar sin elanvändning till så kallade låglasttider ska komma billigare undan.

Tanken är att vi elkunder på så vis ska motiveras till att sprida ut vår elanvändning över tid, vilket i förlängningen ska minska behovet av kostsamma nätinvesteringar.

Hittills har drygt 30 bolag tagit steget till den nya prismodellen. Bland landets tre största elnätägare – Vattenfall, Eon och Ellevio – är Ellevio den enda som hittills har infört effektagifter på bred front. Sedan januari 2025 debiteras företagets cirka 500 000 villakunder

baserat på genomsnittet av de tre timmar under tre olika dagar i månaden då hushållet hade högst genomsnittligt effektuttag.

Nu, efter ett år, kan elnätsbolaget konstatera att upplägget har påverkat kundernas elanvändning i önskad riktning. Effekttopparna har i genomsnitt sjunkit med 3 procent efter korrigering för utomhustemperaturen.

Motsvarar 20 000 nya villor

I praktiken innebär det att medelkundens genomsnittliga topp har sänkts med cirka 150 W. Det kan låta som ett skralt utfall. Men enligt Ellevio motsvarar det att 20 000 villor skulle kunna anslutas i det befintliga nätet utan att det behöver byggas ut.

– Hela logiken bakom effektagifterna är att vi behöver använda elnätet smartare för att klara energiomställningen. Den utbyggnad som annars skulle krävas skulle bli extremt dyr för hela kundkollektivet, säger David Bjurhall, chef för pris- och regleringsfrågor på företaget.

David Bjurhall Ellevio/Johanna Hanno

Hur kunderna har gått tillväga för att kapa sina toppar har företaget ingen kännedom om. Men David Bjurhall tror att en stor del av förändringen beror på att elbilsägare har flyttat sin laddning till natten.

Är ni nöjda med den här sänkningen eller hade ni hoppats på mer?

– Tre procent ligger i linje med vad vi hade förväntat oss, men vi är inte nöjda än. Vi ska fortsätta att kommunicera och förklara för kunderna, och jag tror även det behövs bättre digitala hjälpmedel för att styra uppvärmningen av villor. Att flytta elbilens laddning är jättelätt, men att styra berg- och luftvärmepumpar är inte lika enkelt, säger David Bjurhall.

Räknar tre toppar

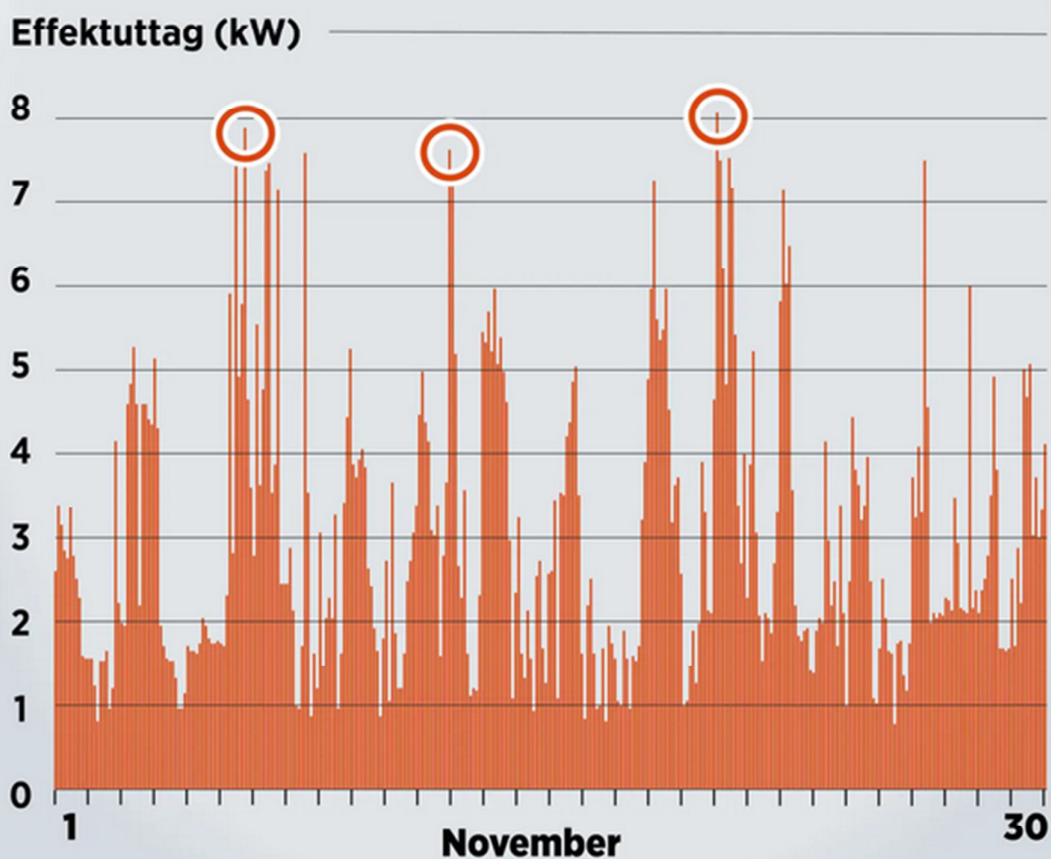
Elnätsbolagen har fria händer att utforma elnätsavgifterna utifrån förutsättningarna i de egna näten. Men enligt Energimarknadsinspektionens krav ska avgiften ska vara tidsdifferentierad för att spegla belastningen i elnätet. [Ny Tekniks kartläggning](#) från november 2025 visar att elnätsbolagens upplägg skiljer sig kraftigt både vad gäller prisnivån som brukar anges i kr/kW och hur de så kallade effekttopparna som mäts i kW räknas.

Begreppet effekttopp kräver en förklaring. Det rör sig inte om momentan effekt. Nätbolagen brukar i stället syfta på månadens högsta tim-medeleffekter, alltså genomsnittet av den effekt som togs ut under den eller de timmar hushållet använde mest el. Dessa tim-medeleffekter anges i kWh/h, som ofta förkortas till kW.

Så här kan ett hushålls effektuttag se ut

I det här fiktiva exemplet baseras effektavgiften på tre högsta topparna under månaden, oavsett om de inträffar dag eller natt, vardag eller helgdag.

○ Månadens tre högsta effekttoppar

Fakta: Charlotta von Schultz Grafik: Jonas Askergren

I Ellevios fall är effektavgiften 81,25 kr/kW. Debiteringen baseras som sagt på snittet av månadens tre högsta effekttoppar under tre olika dagar. Klockan 22.00-06.00 räknas bara halva effekttoppen.

Samma taxa alla dagar

Till skillnad från många andra elnätbolag har företaget samma taxa alla dagar året runt. Det är något som har väckt kritiska frågor i debatten och på sociala medier. Många

anser exempelvis att avgiften borde slopas eller sänkas på helger och röda dagar eftersom de förutsätter att nätet borde ha gott om ledig kapacitet då.

David Bjurhall försvarar upplägget med att en stor del av företagets elnät finns i Stockholm.

– I Stockholm har vi inte tung industri som stänger ner på helgen, och vårt nät kan vara hårt belastat även lediga dagar. Under 2024 inträffade faktiskt två av årets fem högsta toppar under helger, säger han.

Hans intryck är att personer som ifrågasätter företagets effektagifter ofta är kunniga och väl insatta i energi- och elnätsfrågor.

– De som syns och hörs verkar vilja ha en tariff som är helt korrekt ur ett ingenjörsmässigt perspektiv. Men majoriteten av våra kunder är inte experter eller energinördar. En central del i vår strategi har varit att en halv miljon kunder ska förstå prismodellen och ändra sitt beteende. Då får komplexiteten inte vara för hög.

Samtidigt utesluter han inte att det nuvarande upplägget kan komma att ändras framöver, eventuellt för att spegla hur nätbelastningen skiljer sig mellan sommar och vinter. Men innan några ändringar görs vill företaget ha mer erfarenhet av hur kunderna anpassar sitt beteende under vintermånader när det är ”riktig vinter”, alltså rejält kallt.

Överföringsavgiften sänktes rejält

Enligt Energimarknadsinspektionens direktiv får elnätsbolagen inte tjäna mer pengar totalt sett på grund av effektagifterna. Det innebär att övriga delar av elnätstariffen måste justeras. Ellevio har därför sänkt den rörliga energiavgiften, som även kallas överföringsavgift, från cirka 30 öre till 6 öre per kilowattimme el som transporteras i elnätet. Samtidigt infördes en enhetstaxa för den fasta abonnemangsavgiften som utgår från storleken på huvudräkningen. Alla villakunder betalar numera samma taxa oavsett om säkringen är på 16, 20 eller 25 ampere. Förändringen innebär en högre kostnad än tidigare för 16 amperesäkringar och lägre för 25 amperesäkringar.

Att ladda elbilen samtidigt som man kör tvätt- och diskmaskinen kan ge höga effekttoppar. Gorm Kallestad/NTB/TT

Ellevio motiverar enhetstaxan med att huvudsäkringens storlek speglar den högsta möjliga effekten ett hushåll kan ta ut. I stället för att ta betalt för denna teoretiska maxeffekt vill bolaget att kostnaden ska motsvara den effekt kunden faktiskt använder.

Vinnare och förlorare

För elnätbolagen må det nya prisupplägget vara ett nollsummespel. Men för hushållen finns tydliga vinnare och förlorare.

Bland Ellevios kunder har i runda slängar en tredjedel fått sänkta kostnader jämfört med tidigare. Det rör sig exempelvis om hushåll som använder mycket el men med en jämn uttagsprofil över dygnet. Den gruppen gynnas av den sänkta överföringskostnaden per kilowattimme och drar inte på sig några höga effekttoppar.

En tredjedel av kundkollektivet ligger kvar på ungefär samma elnätsnota som förr, medan den kvarvarande tredjedelen har fått höjda kostnader. Till den gruppen hör fritidshusägare. När ingen är på plats i fritidsboendet går det inte åt så mycket el, och ägarna har ingen större glädje av den sänkta överföringsavgiften per kilowattimme. Men när de väl kommer till sitt fritidshus krämar de på värmen, ställer sig vid spisen för att laga mat och startar kanske bastun. De effekttoppar som då uppstår kan bli kännbara.

– Jag förstår att kunder kan bli frustrerade när de betar sig på samma vis som tidigare och får en högre kostnad, säger David Bjurhall och tillägger:

– Men man kan vända på resonemanget och säga att vi historiskt har tagit mycket mindre betalt för fritidshus än för villor. Det har inte speglat vår kostnadsstruktur eftersom vi måste dimensionera kablar och transformatorer och allt annat efter det högsta effektuttaget.